

Péter Hajdú 60-vuotias



Hajdú Péter

Joulukuun 27. päivänä täyttää syntymäkaupungissaan Budapestissa 60 vuotta tunnettu uralilaisten kielten tutkija akateemikko, professori Péter Hajdú. Hän opiskeli fennougristiikkaa Budapestin yliopistossa ja suoritti loppututkinnon v. 1945. Kandidaatti hänestä tuli v. 1952, ja saman yliopiston humanistisessa tiedekunnassa hän myös väitteli tohtoriksi v. 1967.

Nuori Péter Hajdú työskenteli v:sta 1945 vuoteen 1951 kirjastoapulaisena Országos Széchényi Könyvtárissa, josta hän siirtyi Unkarin tiedeakatemian kielitieteen laitoksen osastonjohtajaksi. Tässä toimessa Hajdú palveli vuoteen 1959, jolloin siirtyi Szegedin yliopistoon suomalais-ugrilaisen kielentutkimuksen professoriksi. Szegedissä professori Hajdú toimi vuoteen 1974;

vuodesta 1972 vuoteen 1974 hän oli myös humanistisen tiedekunnan dekaanina. Tervetullutta mahdollisuutta tutustua tarkemmin saksalaisen kielialueen fenno-ugristiikkaan merkitsi kahden lukuvuoden vierailuprofessuuri Wienin yliopistossa v. 1969—71. Vuodesta 1974 vuoteen 1982 Péter Hajdú työskenteli Unkarin tiedeakatemian kielitieteen laitoksen johtajana. Tästä raskaasta tehtävästä hän siirtyi taas yliopistomieheksi, tällä kertaa omaan opinahjoonsa Budapestin yliopistoon tutkijaprofessoriksi. Unkarin tiedeakatemian kirjeenvaihtajajäseneksi hänet kutsuttiin v. 1970, ja vuodesta 1976 hän on ollut tiedeakatemian varsinainen jäsen. Samoin Szegedin-kaudella hän aloitti työnsä tärkeän kielitieteellisen aikakauslehden *Nyelvtudományi Közlemények*in päätoimittajana.

Suomessa Péter Hajdú on usein nähty vierailija, ja tunnettu on myös hänen sujuva suomen kielen taitonsa. Sen juuret ulottuvat Péter Hajdún nuoruusvuosiin: jo koulupoikana hän kävi ensi kerran Suomessa, minkä lisäksi hänellä oli täällä jo varhain kirjeenvaihtoystäviä. Hänen ensimmäisiä näkyviä suorituksiaan suomalaisunkarilaisten kulttuurisuhteiden alalla oli v. 1942 ilmestynyt F. E. Sillanpään romanin *Elämä ja aurinko* käännös »Napsugaras élet». Sitten hän on aktiivisesti toiminut näiden kulttuurisuhteiden kehittämiseksi. Näissä merkeissä hän kävi Suomessa toisen maailmansodan jälkeen ensimmäistä kertaa v. 1954, jolloin Helsingissä neuvoteltiin suomalaisunkarilaisten kulttuurisuhteiden kehittämisen mahdollisuuksista. Neuvottelut johtivat vähitellen sen laaja-alaisen kulttuurivaihdon syntyyn, joka nykyään vallitsee maidemme välillä. Tältä matkalta on peräisin myös Péter Hajdún *Virittäjässä* v. 1954 julkaistu katsaus »Kielentutkimuksen asemasta ja tehtävistä Unkarissa».

Akateemikko Hajdú on tutkijantyössään liikkunut näkyvimmin kolmella alueella. Nämä ovat uralistiikan yleiset kysymykset, samojedikielten tutkimus ja uralilaisten kansojen esihistoria. Näistä teemoista hän on kirjoittanut paitsi lukuisia artikkeleita myös laajoja synteesejä, jotka ovat yleensä

saaneet oppikirjankin muodon. Tällaisia teoksia ovat esim. »Szamojéd népek és nyelvek» (1949; englanniksi v. 1968 nimellä »Samoyed peoples and languages»), »Finnugor népek és nyelvek» (1962, englanniksi v. 1975 nimellä »Finno-Ugrian languages and peoples»), »Bevezetés az uráli nyelvtudományba» (1965), »Chrestomathia Samoiedica» (1968). Hän on yksin tai yhdessä muiden kanssa toimittanut useita näiden yleisten teemojen vaiheilla liikkuvia kokoomateoksia, esim. (yhdessä Károly Czeglédyn kanssa) »A magyar őstörténet kérdései» (1955), (yhdessä Gábor Bereczkin, Géza Képesin ja György Lászlón kanssa) »Congressus internationalis Fenno-Ugristarum Budapestini habitus» (1973), (yhdessä L. Dezsőn kanssa) »Theoretical problems of typology and the Northern Eurasian Languages» (1973), »Suomalais-ugrilaiset» (1975), »Uráli népek: nyelvrokonaink kulturája es hagyományai» (1975), (yhdessä György Krisztón ja András Róna-Tasin kanssa) »Bevezetés a magyar őstörténet kutatásának forrásaiba I: 1—2» (1976) ja (Péter Domokosin kanssa) »Uráli nyelvrokonaink» (1978).

Samojedologisessa tutkimustyössään Hajdú liikkuu niin kielen kuin kulttuurinkin alalla. Jo mainittujen v. 1949 ilmestyneen yleisesityksen ja v. 1968 ilmestyneen krestomatian lisäksi Hajdú on käsitellyt yleisiä kysymyksiä Suomalais-ugrilaisen Seuran Aikauskirjassa ilmestyneessä tutkielmassaan »Die Benennungen der Samojeden» (1950) sekä artikkeleissa »A szamojédok etnogeneziséhez» (1952), »Die ältesten Berührungen zwischen den Samojeden und den jenseitigen Völker» (1954), »A szamojéd sámánok kategóriáról» (1960) ja »Szöveg és dallam viszonya a szamojéd énekekben» (1960). Samojedikieliä koskevissa tutkielmissaan hän on usein tarttunut uusien metodien tarjoamiin mahdollisuuksiin, esim. artikkeleissa »Zur Syntax der negativen Verbalformen im Samojedischen» (1970) ja »On the components of Nenets phonemes» (1974). Hänen muista samojedologisista tutkielmistaan mainittakoon vielä kielen ja ajattelun suhteita pohtiva artikkeli »Die Be-

Katsauksia

nennungen der Begriffe *rechts-* und *links-*, als Ausdruck der Beziehung zwischen Sprache und Denken» (1951), äänneopin kysymyksiä johdonmukaisesti käsittelevät tutkielmat »Die sekundären anlautenden Nasale (*ŋ-*, *ñ-*) im Samojedischen» (1954) ja »Noch einmal über den Stimmbandverschlusslaut im Jurakischen» (1958). Muoto-opin alalla liikkuvat kirjoitukset »Der Genitiv im Waldjurakischen» (1959), »The form of the object in Forest Yurak» (1960), »Lativ und Infinitiv im Samojedischen» (1963), »A szelkup locativustól és ablativustól a magyar visszaható névmásig» (1965), »Morphologische Beiträge zur Kenntnis der samojedischen Sprachen» (1965), »Das sölkupische Translativsuffix *-ulä*» (1973) ja »Über die Herkunft des kamassischen Pluralsuffixes *-san*» (1975).

Uralilaisten kansojen esihistoriaa Hajdú on käsitellyt monissa yhteyksissä. Ns. alkukotikysymyksen selvittelyssä hän on käyttänyt paitsi arkeologian tutkimustuloksia myös paleobotaniikkaa, esim. uraaurtavassa artikkelissaan »Über die alten Siedlungsräume der uralischen Sprachfamilie» (1964). Erittäin merkittävä ja suuntaantava on ollut hänen v. 1953 julkaisemansa tutkimus »A magyarság kialakulásának előzményei». Paluuta samoihin teemoihin merkittävät artikkelit »Obi-ugor és szamojéd szómagyarázatok» (1953), »Az ugor kor helyének és idejének kérdéséhez» (1953), »Anyanyelvünk eredete» (1964), »Hol volt az uráli őshaza?» (1967), »Der gegenwärtige Stand der finnougri-schen Urheimatforschung» (1968), »Finnougri-sche Urheimatforschung» (1970) ja »Suku-laisuuden kielellistä taustaa» (teoksessa »Suomalais-ugrilaiset» 1975).

Akateemikko Péter Hajdún tieteellinen tuotanto on vaikuttavan laaja: lähes 100 numeroa, joista ensimmäiset etymologiset tutkielmat »Várni» ja »Holnap» ilmestyivät jo vuonna 1948. Hänen tutkimuspä-nöksensä samojedikielten ja uralilaisen esihistorian tutkimuksessa on ollut perusluonteinen. Vanhana Suomen ystävänä hän on ollut myös suomalais-unkarilaisten kulttuurisuhteiden kantavia voimia. Näin hän on osaltaan vaikuttanut Suomen kie-

lentutkimuksen kehitykseen. Unkarin-kä-vijät tuntevat hänet lisäksi miellyttävänä ja seurallisena isäntänä, joka saa vieraat viihtymään ja tuntemaan olonsa kotoisaksi. Virittäjä ja Kotikielen Seura haluavat kiitollisina onnitella ystäväänsä Péter Hajdúa seitsemännen vuosikymmenen kynnyksellä ja toivottaa hänelle edelleen antoisia vuosia tutkimuksen, opetuksen ja suomalais-unkarilaisten kulttuurisuhteiden parissa.

PEKKA SAMMALLAHTI